

คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมืองใน สถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน Morality and Ethics of Politicians in the Current Political Situation

คนอง วังฝายแก้ว

Kanong Wangfaikaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phayao Campus

Corresponding Author, E-mail: kanong44@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึงการหลักคุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง ซึ่งได้นำทฤษฎีทางตะวันตกมาอธิบาย คือ แนวคิดของเพียเจต์และโคลเบอร์ก เพียเจต์ได้กล่าวถึงจริยธรรมใน 3 ขั้น คือ 1) ขั้นก่อนมีจริยธรรม 2) ขั้นเริ่มมีจริยธรรม และ 3) ขั้นมีจริยธรรม ขณะที่โคลเบอร์กกล่าวถึงจริยธรรมว่ามี 3 ระดับ แต่ละระดับมี 2 ขั้น รวมเป็น 6 ขั้น คือ ระดับแรกก่อนเกณฑ์ แบ่งเป็น 1) ขั้นหลักเลี้ยงโทษ และ 2) ขั้นแสวงหารางวัล ระดับที่สองตามกฎเกณฑ์ แบ่งเป็น 3) ขั้นทำตามที่คนอื่นเห็นว่าดี และ 4) ขั้นทำตามหน้าที่ และระดับที่สามระดับเหนือกฎเกณฑ์ แบ่งเป็น 5) ขั้นทำตามคำมั่นสัญญา และ 6) ขั้นอุดมคติสากล นอกจากนี้ ยังได้ยกหลักธรรมในการบริหารตามพระพุทธศาสนา มาแสดง คือ เรื่องการประพฤติเป็นธรรม และประพฤติตามธรรม ซึ่งเป็นเหมือนตัวแทนของคุณธรรมและจริยธรรมทางตะวันออกที่ว่าด้วยหลักการทางศาสนา ทฤษฎีและหลักธรรมเหล่านี้ได้หลอมรวมปรากฏในเป็นหลักธรรมาภิบาลอันเป็นแนวปฏิบัติสำหรับนักการเมืองปัจจุบันที่ต้องยึดถือปฏิบัติตาม เพื่อความเจริญอกงามในด้านการบริหารบ้านเมืองและพัฒนาศักยภาพตนเองในเรื่องคุณธรรม สำหรับการเปรียบเทียบหลักการบริหารปกครองบ้านเมืองทางพระพุทธศาสนากับตะวันตกพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ 1) การบริหารปกครองที่เป็นลักษณะแนวตั้งกับแนว

ระนาบ 2) แนวคิดเรื่องมนุษย์มีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีงาม 3) การรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และ 4) การลดอำนาจหรือการสั่งการลง

คำสำคัญ: คุณธรรมและจริยธรรมของนักการเมือง; สถานการณ์การเมืองในปัจจุบัน; นักการเมือง

Abstract

This article mentions the morality and ethics of politicians that is concerned with western theories: Piaget and Kohlberg. Piaget's theory has three stages of moral development: 1) pre-moral stage; 2) heteronomous stage; and 3) autonomous stage. For Kohlberg's theory, it has six stages of moral development: 1) to escape from punishment; 2) to find a gift; 3) to follow others' good; 4) to take responsibilities; 5) to keep a promise; 6) universal ideal. In addition, it discusses the way to practice the Dhamma and to follow the Dhamma. It represents the eastern religious morality and ethics. The mixture of western and eastern ethics is good governance to practice for current politicians to develop their character and to develop the nation.

For the comparative study of government between Buddhism and western theories, it is divided into 4 aspects: 1) the difference of government between a vertical and horizontal chart; 2) concept of human as the seed of morality and ethics; 3) being open-minded; and 4) reduction of authority or command.

Keywords: Morality and Ethics of Politicians; Current Political Situation; Politicians

บทนำ

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ ไม่เฉพาะการนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ในการบริหารองค์กร การปกครองประเทศชาติ ก็จำเป็นต้องมีคุณธรรมและจริยธรรมเป็นหลักประพฤติปฏิบัติเช่นเดียวกัน การนำคุณธรรมและจริยธรรมไปปฏิบัติอาจแสดงออกในรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น หน่วยงานราชการอาจกำหนดเรียกว่า จรรยาบรรณ บางองค์กรเรียกว่า วัฒนธรรมองค์กร ข้อตกลงร่วมกัน หรือระเบียบกติกาสังคม ทั้งหมดเป็นการประยุกต์ใช้คุณธรรมและจริยธรรมให้เหมาะสมกับหน่วยงานของตน

ในด้านการเมือง คุณธรรมและจริยธรรมถือว่าเป็นหลักสำคัญที่นักการเมืองต้องตระหนักและนำไปใช้ เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองมีผลกระทบต่อประเทศชาติโดยตรง ดังนั้น คุณธรรมและจริยธรรมที่แสดงออกถึงวุฒิภาวะของนักการเมืองจำเป็นจะต้องมี ในบทความนี้ ผู้เขียนได้ให้ความสำคัญของคุณธรรมจริยธรรมด้วยการนิยามความหมาย และกล่าวถึงทฤษฎีจริยธรรมของนักวิชาการตะวันตก 2 ท่าน นอกจากนี้ได้ยกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ทฤษฎีหรือหลักธรรมเหล่านี้

จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นหลักธรรมาภิบาลที่จำเป็นสำหรับนักการเมืองที่ต้องปฏิบัติในขณะบริหารบ้านเมือง และประเด็นสุดท้ายผู้เขียนได้เปรียบเทียบหลักการบริหารบ้านเมืองในทางตะวันตกกับพระพุทธศาสนา เพื่อชี้ให้เห็นความแตกต่างในบางประการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาหลักการบริหารในเชิงวิชาการต่อไป

เนื้อเรื่อง

แนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม

ในการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีคุณธรรมจริยธรรมทางการเมือง จะต้องศึกษาถึงความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม ทฤษฎีจริยธรรม คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง ดังรายละเอียด ดังนี้

1) ความหมายของคุณธรรมตามความหมายในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2538: 189) หมายถึง คุณงามความดี ซึ่งสอดคล้องกับ เสียรชัย เอี่ยมวรเมธ (2545: 205) ได้ให้ความหมายไว้ว่า คุณธรรมหมายถึง คุณงามความดี, ธรรมแห่งความดี หรือเพียบพร้อมด้วยความสามารถและคุณธรรม ส่วน กิริติบุญเจือ (2538: 79) กล่าวถึงความหมายของคุณธรรมไว้ว่า หมายถึงความเคยชินในการประพฤติดีอย่างไร

อย่างหนึ่ง ตรงกันข้ามกับกิเลส ได้แก่ ความเคยชินในการประพฤติดีอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวโดยสรุป คุณธรรมคือ คุณงามความดีหรือความประพฤติดีของมนุษย์ที่มีต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย

2) ความหมายของจริยธรรม ในพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2525: 216) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ไว้ว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎ ศีลธรรม ส่วนบุญมี แท่นแก้ว (2541: 1) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หมายถึง ธรรมชาติหรือหลักธรรมที่บุคคลควรประพฤติ และถือว่า จริยธรรม เป็นคุณธรรมที่แสดงออกทางร่างกายในลักษณะที่พึงงามถูกต้อง อันเป็นสิ่งที่ประสงค์ของสังคม และจริยธรรมจะมีได้ต้องอาศัยหลักคำสอนทางศาสนา อันได้แก่ ศีล ซึ่งสอดคล้องกับ ลำดวน ศรีมณี (ม.ป.ป.: 1) ได้กล่าวไว้ว่า หมายถึง การปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาหรือการประพฤติตามกฎเกณฑ์ที่ถูกต้อง สติธ วังศ์สวรรค์ (2529: 92) กล่าวถึงความหมายของจริยธรรมในแง่ของจิตวิทยา ไว้ว่า หมายถึงลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงการกระทำของมนุษย์ หรือพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยลักษณะ และพฤติกรรม (การกระทำ) ที่เกี่ยวข้องกันกับจริยธรรม จะมี

คุณ สมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 ประเภท ต่อไปนี้

ประการแรก เป็นลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น มีลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนอื่นเป็นสำคัญ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ให้การส่งเสริมสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมากเกิดความพอใจ รู้สึกรู้ว่าสิ่งที่ตนกระทำนั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และเหมาะสม ผู้มีจริยธรรมสูงจะมีลักษณะและการกระทำที่กล่าวมานี้มาก

ประการที่สอง คือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษ หรือพยายามกำจัดหลีกเลี่ยงหรือดเว้นที่จะกระทำการอันจะก่อให้เกิดโทษ เป็นลักษณะที่สังคมรังเกียจ และลงโทษเมื่อมีผู้กระทำเช่นนั้น และผู้ที่กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนใหญ่จะรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ผิด เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ดีงาม ไม่สมควร มีความอับอาย หรือละอาย ฉะนั้น ผู้มีจริยธรรมสูง คือผู้ที่มีลักษณะและพฤติกรรมประเภทแรกมาก และประเภทหลังน้อย

ดังนั้น ผู้มีจริยธรรมก็คือ ผู้ที่แสดงแต่พฤติกรรมในทางที่ดี ประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีงาม เป็นที่ยอมรับในสังคม เช่น มีสัมมาคารวะ เมตตา กรุณา ซื่อสัตย์ เสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

รู้จักรับผิดชอบ รู้จักสิทธิและหน้าที่
ของตน ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

3) ทฤษฎีจริยธรรม ทฤษฎี
ทางจริยธรรมที่สำคัญ ๆ เพื่อเป็น
แนวทางในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทาง
จริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget's
three stages of moral develop-
ment) หรือพัฒนาการทางศีลธรรม 3
ขั้น ของเพียเจต์ เพียเจต์ได้แบ่งขั้นของ
การพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์
ไว้เป็นลำดับขั้น โดยเริ่มต้นจากขั้น
ต่ำสุดไปจนถึงขั้นสูงสุด โดยไม่มีการ
ข้ามขั้น ดังนี้

1. ขั้นก่อนมีจริยธรรม
(Pre-moral Stage) เป็นขั้น การ
พัฒนาการทางศีลธรรมของเด็กตั้งแต่
แรกเกิดจนถึงอายุ 1 ขวบ โดย เพีย
เจต์ เชื่อว่าเด็กวัยนี้ไม่มีความรู้ถึง
ศีลธรรมและจรรยาบรรณใด ๆ คือ
ไม่มีประสบการณ์หรือความรู้เรื่องอะไร
ทั้งสิ้น เด็กในวัยนี้จะมีความเห็นแก่ตัว
เอาตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric)

2. ขั้นเริ่มมีจริยธรรม
(Heteronomous Stage) เป็นขั้นที่
ยึดหลักการของกฎเกณฑ์ (เด็กวัย 1-5
ขวบ) เด็กในวัยนี้เริ่มให้ความสนใจ
สิ่งแวดล้อม เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม
และยอมรับกฎเกณฑ์นั้น ๆ แต่ไม่รู้ว่า
กฎเกณฑ์เหล่านี้มีไว้เพื่อประโยชน์
อย่างไร แต่ทำตามเพราะไม่ต้องการให้

ถูกลงโทษ เพียเจต์ กล่าวว่า เด็กในวัย
นี้มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องศีลธรรม ใน
ลักษณะที่ไม่มีเหตุผล แต่มีลักษณะเป็น
จริงเป็นจัง คือ ผิดก็ว่าไปตามผิด ไม่มี
การยืดหยุ่น วัยนี้ไม่มีศีลธรรมของ
ตัวเอง ยังตัดสินใจไม่ถูก เด็กจะมี
ความคิดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์หรือ
ระเบียบต่าง ๆ ด้วยความเชื่อมั่น 3
ประการคือ กฎเกณฑ์นั้นมีอยู่และ
ละเมิดไม่ได้ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ และ
เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์

3. ขั้น มี จ ริ ย ธรรม
(Autonomous Stage) เด็กอายุตั้งแต่
5 ขวบขึ้นไป เด็กจะเริ่มมีพัฒนาการ
ทางจริยธรรม เริ่มมีจริยธรรมเกิดขึ้นใน
ตนเอง จะมีความคิดเห็นเป็นของ
ตนเอง รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล รู้จัก
ตัดสินใจด้วยตนเอง รู้จักคำนึงถึงความ
เกี่ยวข้องของสิ่งต่าง ๆ เริ่มใช้หลัก
ความยุติธรรมความเท่าเทียมกัน และ
ความเสมอภาคกับบุคคลอื่น ๆ ที่มา
เกี่ยวข้อง เริ่มมองเห็นความแตกต่าง
ระหว่างสิ่งที่ตนเองเห็น และความตั้งใจ
หรือเจตนาที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วย
ตาเปล่าได้ เด็กเริ่มตัดสินใจจริยธรรม
ได้อย่างถูกต้องและใช้เหตุผลจากความ
ตั้งใจ หรือเจตนาที่อยู่ภายในใจเป็น
เกณฑ์ตัดสินใจได้ เด็กในวัยนี้จะรู้จัก
เหตุผล เด็กจึงมีพัฒนาการทาง
จริยธรรมไปได้อย่างถูกต้อง คิดถึงการ
เปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน รู้จัก

นับถือซึ่งกันและกันรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา เคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความซื่อสัตย์และยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม และปฏิบัติตามเพราะเห็นว่าทำให้สังคมเรียบร้อย โดยไม่มีใครข่มขู่บังคับ เข้าใจดีว่ากฎเกณฑ์กติกาต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นนั้นอาจเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ที่เหมาะสมได้

3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's six stages of moral development) หรือทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม 6 ขั้นของโคลเบอร์ก โคลเบอร์ก ได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแยกออกเป็น 2 ขั้น ตามลักษณะการใช้เหตุผลทางจริยธรรม โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นต่ำสุดถึงขั้นสูงสุด ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนเกณฑ์ หรือก่อนมีจริยธรรม เป็นระดับต่ำสุด จริยธรรมของเด็กในระดับนี้จะถูกควบคุมด้วยการลงโทษหรือรางวัล แบ่งเป็น 2 ขั้นดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ เป็นขั้นของการกระทำตามเพื่อหนีการถูกทำโทษ (ตั้งแต่แรกเกิด-7 ขวบ) เด็กที่อยู่ในช่วงนี้จะมีแรงกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรม หรือกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อจะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 ขั้นหลักการแสวงหารางวัล (10-7 ปี) เป็นขั้นที่เด็กมีแรงกระตุ้นที่จะกระทำการสิ่งหนึ่งสิ่งใดเพื่อให้เป็นที่ถูกใจและพอใจแก่ตนเอง เลือกกระทำการพฤติกรรม จริยธรรมในส่วนที่จะนำความสุข ความพอใจ ผลประโยชน์มาสู่ตน มุ่งความพึงพอใจของตนเองเป็นสำคัญ ดังนั้นพฤติกรรมทางจริยธรรมก็ต้องการให้ได้ประโยชน์ ทำเพื่อต้องการรางวัล เช่น คำชมเชย สิ่งตอบแทน เห็นความสำคัญของรางวัลมากกว่าการถูกลงโทษ

ระดับที่ 2 ระดับตามกฎหมายเกณฑ์ คือ การคล้อยตามกฎเกณฑ์ของสังคม เป็นการกระทำตามระเบียบประเพณีที่สังคมกำหนดขึ้น และถือปฏิบัติร่วมกัน แต่ก็ต้องอาศัยการควบคุมจากภายนอกในการที่จะประพฤติดี แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 ขั้นหลักการทำตามที่คนอื่นเห็นว่าดี (10-13 ปี) เป็นขั้นของการเป็นเด็กดี มีแรงกระตุ้นให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบ ไม่กระทำการพฤติกรรมซึ่งคาดหวังว่าคนอื่นจะเห็นว่าไม่ดี น่าติเตียน และมีจิตสำนึกว่า จะต้องทำในสิ่งที่คนอื่นเห็นว่า ต้องการเป็นที่ยกย่องของคนอื่น

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ (10-16 ปี) เป็นขั้นของการปฏิบัติตามหน้าที่เป็นสำคัญ เป็นการกระทำเพื่อหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ

เช่น นักเรียนมีหน้าที่ในการเรียนหนังสือ เป็นต้น

ระดับที่ 3 ระดับเหนือกฎเกณฑ์ คือ การมีจริยธรรมเกิดขึ้นภายในตน เป็นระดับจริยธรรมสูงสุด ผู้มีจริยธรรมขั้นนี้ถือว่าเป็นผู้มีความคิดสูงและจริยธรรมสูง แบ่งออกเป็น 2 ขั้นคือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (อายุ 16 ปีขึ้นไป) เป็นขั้นของการกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม เป็นขั้นของการมีเหตุผลและเคารพตนเอง

ขั้นที่ 6 หลักการทำตามอุดมคติสากล คือขั้นของการกระทำเพื่อชีวิต เป็นขั้นยึดอุดมคติ ผู้มีจริยธรรมในขั้นนี้ถือว่าเป็นผู้ใหญ่โดยสมบูรณ์เป็นจริยธรรมขั้นสูงสุด

3.3 คุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง บุคคลผู้มีความประพฤติทางการเมืองที่ดีจะต้องประกอบไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรมซึ่งจะต้องประพฤติตน 2 ลักษณะควบคู่กัน กล่าวคือ 1) ประพฤติเป็นธรรม คือ มีความเที่ยงธรรม และยุติธรรม เช่น ประพฤติตามหลักของทศพิธราชธรรม อคติ พละ เป็นต้น 2) ประพฤติตามธรรม คือ การประพฤติตามธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอน เช่น การปฏิบัติตามหลักกุศล

กรรม 10 พรหมวิหาร 4 อิทธิบาท 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น

นอกจากดำรงตำแหน่งหรือเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองแล้ว ก็ต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อุทิศตนบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เหล่านี้ถือว่าเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง

การศึกษาถึงคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมือง เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2539: 17-30) ได้กล่าวไว้ในธรรมานุญชีวิตเกี่ยวกับ คนกับสังคม คนมีคุณแก่ส่วนรวม คนมีส่วนร่วมที่ดีของชุมชน และคนผู้นำรัฐ ดังนี้

คนกับสังคม คนมีศีลธรรม หรือมีมนุษยธรรมที่เรียกว่า เป็นอารยชนมีธรรมคือมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีสุจริตทั้งสาม คือ มีความประพฤติดีประพฤติชอบ ทางกาย ทางวาจา และทางใจ

2. ประพฤติตามอารยธรรม โดยปฏิบัติถูกต้องตามทางแห่งกุศลกรรม 10 ประการ คือ

2.1 ทางกาย 3 ละเว้นการฆ่า การสังหาร ละเว้นการแย่งชิงลักขโมย และการเอาไรต์เอาเปรียบ เคารพสิทธิ์ในทรัพย์สินของกันและกัน ละเว้นการประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ไม่ข่มเหงจิตใจ

ทำลายลบหลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล
ของกัน

2.2 ทางวาจา 4 ละเว้น
การพูดเท็จ โกหกหลอกลวง กล่าวแต่
คำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง
เพราะเห็นแก่ผลประโยชน์ใด ๆ ละเว้น
การพูดส่อเสียด ยุยง สร้างความ
แตกแยก พูดแต่คำที่เหมาะสมส่งเสริม
สามัคคี ละเว้นการพูดคำหยาบคาย
สกปรกเสียหาย พูดแต่คำสุภาพ
นุ่มนวลควรฟัง ละเว้นการพูดเหลวไหล
เพื่อเจ้อ พูดแต่คำจริง มีเหตุผล มีสาระ
ประโยชน์ ถูกกาลเทศะ

2.3 ทางใจ 3 ไม่ละโมภ ไม่
เพ่งเล็งคิดหาทางเอาแต่จะได้ คิดให้
คิดเสียสละ ทำใจให้ผ่องแผ้วกว้างขวาง
ไม่คิดร้ายมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมอง
ในแง่ที่จะทำลาย ตั้งความปรารถนาดี
แผ่ไมตรี มุ่งให้เกิดประโยชน์สุขแก่กัน
มีความเห็นถูกต้อง เป็นสัมมาทิฐิ
เข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำ
ชั่วมีผลชั่ว รู้เท่าทันความจริงที่เป็น
ธรรมดาของโลกและชีวิต มองเห็น
ความเป็นไปตามเหตุปัจจัย ธรรม 10
ข้อนี้ เรียกว่า กุศลกรรมบถ (ทางแห่ง
กรรมดี) บ้าง ธรรมจริยาบ้าง อารย
ธรรมบ้าง เป็นรายละเอียดขยายความ
สุจิริต 3 ข้อ ข้างต้นด้วย คือ ข้อ 1-3
เป็น กายสุจิริต ข้อ 4-7 เป็น วชิสุจิริต
ข้อ 8-10 เป็นมโนสุจิริต

3. อย่างต่ำมีศีล 5 หลักความ
ประพฤติ 10 ข้อต้น เป็นธรรมจริยา
และเป็นอารยธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์
ทำคนให้เจริญขึ้นพร้อมทั้งทางกาย
ทางวาจาและทางใจ แต่ผู้ใดยังไม่มั่นคง
ในอารยธรรม ท่านสอนว่าผู้นั้นพึง
ควบคุมตนให้ได้ทางกายและวากาก่อน
เป็นอย่างน้อยด้วยการประพฤติตาม
หลักศีล 5 ที่เป็นส่วนเบื้องต้นของ
ธรรมจริยา 10 ประการ ก็ยังได้ชื่อว่า
เป็นคนมีศีลธรรม

คนมีคุณแก่ส่วนรวม สมาชิกที่
ดีผู้ช่วยสร้างสรรค์สังคม มีหลักความ
ประพฤติ ดังนี้

1. มีพรหมวิหาร คือ ธรรม
ประจำใจของผู้ประเสริฐหรือผู้มีจิตใจ
ยิ่งใหญ่ กว้างขวางดุจพระพรหม 4
อย่าง คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และ
อุเบกขา

2. บำเพ็ญการสงเคราะห์ คือ
การปฏิบัติตามหลักการสงเคราะห์หรือ
ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจคน และ
ประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี เรียกว่า
สังคหวัตถุ 4 อย่าง

คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของ
ชุมชน คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของหมู่ชน
ซึ่งจะช่วยให้หมู่ชนอยู่ร่วมกันด้วยดี มี
หลักความประพฤติ ดังนี้

1. พึงตนเองได้ คือทำตนให้
เป็นที่พึงของตนได้ พร้อมทั้งจะ
รับผิดชอบตนเองไม่ทำตัวให้เป็นปัญหา

หรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะ หรือหมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรม สำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง (เรียกว่า นาคกรณธรรม) 10 ประการ คือ

1.1 ศิล ประพฤติดีมีวินัย คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริตทั้งทางกาย ทางวาจา มีวินัย และประกอบสัมมาชีพ

1.2 พาหุสัจจะ ได้ศึกษาสดับมาก คือ ศึกษาเล่าเรียนสดับตรับฟังมากอันใดเป็นสายวิชาของตน หรือตอนศึกษาศิลปวิทยาใด ก็ศึกษาให้ชำรุด มีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง รู้ชัดเจนและใช้ได้จริง

1.3 กัลยาณมิตตตา รู้จักคบคนดี คือ มีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกเสวนาเข้าที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับและถือเยี่ยงอย่างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ซึ่งจะทำให้ชีวิตเจริญงอกงาม

1.4 โสวจิตตตา เป็นคนที่พูดกันง่าย คือ ไม่ถือรั้นกระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจะแก้ไขปรับปรุงตน

1.5 กิงกรณียะสุ ทักขตา ขวนขวายกิจของหมู่ คือเอาใจใส่ช่วยเหลือธุระและกิจการของชนร่วมหมู่คณะ ญาติ เพื่อนพ้องและของชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองหาวิธีดำเนินการที่เหมาะสม ทำได้ จัดได้ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

1.6 ธรรมกามาตา เป็นผู้ใคร่ธรรม คือ รักธรรม ชอบศึกษา ค้นคว้า สอบถามหาความรู้ความจริง รู้จักพูด รู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกละเมตตา สบายใจ ช่วยให้ผู้อื่นอยากเข้ามาปรึกษาและร่วมสนทนา

1.7 วิริยารัมภะ มีความเพียรขยัน คือ ขยันหมั่นเพียรพยายาม หลีก ละความชั่ว ประกอบความดี บากบั่น ก้าวหน้าไม่ย่อท้อ ไม่ละเลยทอดทิ้งธุระหน้าที่

1.8 สันตุฏฐี มีสันโดษรู้พุด คือ ยินดี พึงพอใจแต่ในลาภผล ผลงาน และผู้สำเร็จต่าง ๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเองโดยทางชอบธรรม และไม่มัวเมาเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ

1.9 สติ มีสติคงมั่น คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่ทำ คำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะต้องทำต่อไปได้ จะทำอะไรก็รอบคอบ รู้จักยับยั้งชั่งใจ ไม่ผลีผลาม ไม่เลินเล่อไม่เลื่อนลอย ไม่ประมาท ไม่ยอมมถลาลงในทางผิดพลาดไม่ปล่อยปละละเลยทิ้งโอกาสสำหรับความดีงาม

1.10 ปัญญา มีปัญญาเหนืออารมณ์ คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัยด้วยใจเป็นอิสระ

ทำการต่าง ๆ ด้วยความคิดและมี
วิจารณ์ญาณ

2. อยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี ในด้าน
ความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วม
กิจการ หรือ ร่วมชุมชน ตลอดจนพื
น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตาม
หลักการอยู่ร่วมกันที่เรียกว่า สาราณีย
ธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึง) 6
ประการ

คนมีส่วนร่วมในการปกครองที่
ดี สมาชิกของรัฐผู้มีส่วนร่วมให้เกิดการ
ปกครองที่ดี โดยเฉพาะคนในสังคม
ประชาธิปไตย พึงรู้หลักและปฏิบัติดังนี้

1. รู้หลักอภิไทย คือ รู้หลัก
ความเป็นใหญ่ที่เรียกว่าอภิไทย 3
ประการ

2. มีส่วนร่วมในการปกครอง
โดยปฏิบัติตามหลักการร่วมรับผิดชอบ
ที่จะช่วยป้องกันความเสี่ยง นำไปสู่ความ
เจริญรุ่งเรืองโดยส่วนเดียวที่เรียกว่า
อธิปไตยธรรม 7 ประการ

คนผู้นำรัฐ ท่านเป็นผู้ใหญ่ใน
แผ่นดิน ผู้นำ และผู้ปกครองรัฐตั้งต้น
แต่ พระเจ้าจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์
ตลอดจนนักปกครองโดยทั่วไปมี
ลักษณะที่เป็นคุณสมบัติ และข้อปฏิบัติ
ดังนี้

1. ทรงทศพิธราชธรรม คือ มี
คุณสมบัติของผู้ปกครองหรือราชธรรม
(ธรรมของพระราชา) 10 ประการ ดัง
ได้กล่าวไว้แล้ว

2. บำเพ็ญกรณียกิจของ
จักรพรรดิ คือ ปฏิบัติหน้าที่ของ
ผู้ปกครองผู้ยิ่งใหญ่ที่เรียกว่า จักรวรรดิ
วัตร (ธรรมนิยมหรือหน้าที่ประจำของ
จักรพรรดิ) 5 ประการคือ

3. ประกอบราชสังคหะคือ
ทำนุบำรุงประชาราษฎร์ ด้วย
หลักธรรมที่เรียกว่าราชสังคหวัตถุ
(หลักการสงเคราะห์ประชาชนของ
พระราชา) 4 ประการ

4. ละเว้นอคติ นักปกครอง
เมื่อปฏิบัติหน้าที่ พึงเว้นความลำเอียง
หรือความประพฤติที่คลาดเคลื่อนจาก
ธรรม 4 ประการ ดังได้กล่าวไว้แล้ว

นอกจากนั้น การศึกษาถึง
คุณธรรมจริยธรรมทางการเมืองจะต้อง
ศึกษาหลักของการปกครองที่ดีที่
เรียกว่า หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล

ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี
ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการ
บ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542
กล่าวถึงธรรมาภิบาลไว้ว่า ธรรมาภิ
บาลหมายถึง การบริหารกิจการ
บ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทาง
สำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมทั้ง
ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและภาค
ประชาชน ซึ่งครอบคลุมถึงฝ่าย
วิชาการ ฝ่ายปฏิบัติการ ฝ่ายราชการ
และฝ่ายธุรกิจ สามารถอยู่ร่วมกันอย่าง

สงบสุข มีความรู้สึกรักสามัคคีและ
ร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนา
อย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความ
เข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประเทศ
เพื่อบรรเทาป้องกัน หรือแก้ไขเยียวยา
ภาวะวิกฤติภัยอันตรายที่หากจะมีมาใน
อนาคต เพราะสังคมจะรู้สึกถึงความ
ยุติธรรม ความโปร่งใส และความมี
ส่วนร่วมอันเป็นคุณลักษณะของ
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการ
ปกครองแบบประชาธิปไตย อันมี
พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
สอดคล้องกับ ความเป็นไทย
รัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบัน
หากจะให้ความหมายตามคำ คำว่า
ธรรมาภิบาล คือ การรักษาความ
ถูกต้อง เพราะว่าธรรมะ คือความถูก
ต้อง ดังนั้นการดำเนินชีวิตของคนเรา
ในทุก ๆ เรื่อง ต้องอยู่บนความถูกต้อง
หลักของพระพุทธศาสนาคือหลักสั
มัตตะ คือความถูกต้อง 10 ประการ
ได้แก่ มีความคิดเห็นที่ถูกต้อง มีความ
คิดเห็นที่ถูกต้อง เจรจาในทางที่ดีที่
ถูกต้อง การงานสุจริต ประกอบอาชีพ
สุจริต มีความพยายามในทางที่ถูกต้อง
มีสติระลึกรู้ในทางที่ดีที่ถูกต้อง มีจิตใจ
แน่วแน่ตั้งมั่น รู้ในสิ่งที่ถูกต้อง และม
ีความหลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง

ดังนั้นการเป็นนักการเมือง
การปกครองที่ดีจะต้องอาศัยหลักของ
ธรรมาภิบาล คือยึดถือความถูกต้อง

โดยเฉพาะหลักของสัมมัตตะ 10
ประการดังกล่าว ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย
เพื่อสร้างสันติสุขให้กับสังคมโดยรวม

เปรียบเทียบการบริหารตาม แนวพุทธศาสนากับแนวบริหารแบบ ตะวันตก

การบริหารงาน คือ การ
ดำเนินการเพื่อให้เกิดการวางแผน การ
จัดตั้งองค์กร การจัดการบุคคล การ
อำนาจและการควบคุมให้องค์กร
ดำเนินไปตามจุดประสงค์ เพื่อสร
สร้างนักบริหารสมัยใหม่หรือนักบริหาร
แบบมืออาชีพ และนักบริหารตามแนว
พุทธศาสตร์ เช่น นักบริหารจะต้องเป็น
ผู้มีคุณธรรม (Morality) เป็นผู้มีความรู้
(Knowledge) เป็นผู้มีความเป็นผู้นำ
(Leadership) และเป็นผู้มีวิสัยทัศน์
(Vision) ซึ่งมีความแตกต่างกับนัก
บริหารแบบตะวันตก อย่างสิ้นเชิง นัก
บริหารแบบตะวันตกจะมุ่งการทำงาน
เป็นหลัก ไม่ค่อยคำนึงถึงตัวบุคคล
และความรู้สึกของผู้ใต้บังคับบัญชา คือ
มุ่งงาน ไม่มุ่งปฏิสัมพันธ์

ข้อแตกต่าง (ออนไลน์)
ได้เสนอแนวคิดการบริหารตามแนว
พุทธกับการบริหารแบบตะวันตกไว้
น่าสนใจพอจะสรุปได้ดังนี้

1) รูปแบบการบริหาร การ
บริหารองค์กรในวิถีของตะวันตกเป็น
การบริหารแบบตัวตั้ง คือ เป็นลำดับ

ขึ้นจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง มีเจ้านายอยู่เหนือผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นชั้น ๆ ไป แต่การบริหารเชิงพุทธ เป็นการกระจายอำนาจในแนวระนาบ กล่าวคือมองว่ามนุษย์ทุกคนในองค์กรเป็นพี่น้องกัน มีศักยภาพใกล้เคียงกัน และมีความเท่าเทียมกันในแง่ของความเป็นมนุษย์ แต่ก็มีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติทุกคน

พระพุทธเจ้าทรงสร้างระบบชุมชนที่เรียกว่า “สังฆะ” ขึ้นมา โดยผู้ที่อยู่ในสังฆะต้องเป็นบุคคลที่เคารพความเป็นมนุษย์ของกันและกัน มีความเท่าเทียมกันในแง่ของ “ศีล” คือ ความประพฤติปฏิบัติชอบ และมีความเท่าเทียมในแง่ของ “ทฐิ” คือ การเคารพความคิดเห็นของกันและกัน ขณะเดียวกันก็ต้องปฏิบัติตามข้อปฏิบัติที่เรียกว่า “สิกขาบท” ซึ่งทรงวางไว้ให้ทุกคนในสังฆะได้ปฏิบัติตามเพื่อความดีงามและความเจริญเป็นปึกแผ่นของสังฆะ มีการยกระดับจิตใจของคนในสังฆะให้ใกล้เคียงกัน มีการกระจายอำนาจโดยให้ทุกคนเคารพและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่มีเจ้านาย ไม่มีลูกน้อง ทุกคนเสมอภาคในเรื่องของศีลและทฐิ ซึ่งถ้าในสังฆะมีคนที่แตกต่างกันมากทั้งในแง่ของศีลและทฐิ สังฆะก็อาจแตกได้ ถ้าใครละเมิดระเบียบวินัย (ศีล)

ของสังฆะอย่างรุนแรง ก็ต้องถูกเชิญออกจากสังฆะไป สังฆะจึงจะอยู่ได้

2) มนุษย์มีเมล็ดพันธุ์ความดีในองค์กรจะใช้การบริหารแบบพุทธได้ไม่เต็มร้อยเปอร์เซ็นต์แบบที่พระพุทธเจ้าบริหารสังฆะที่ทรงสร้างขึ้นไม่ได้ เพราะองค์กรบริษัทมีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจและการหารายได้ มิใช่เพื่อการดับทุกข์หรือต้องการมรรคผล นิพพานอย่างสังฆะในแบบของพระพุทธศาสนา แต่ก็จำเป็นต้องมีการบริหารแบบนี้เกิดขึ้นในองค์กรมากกว่าที่จะใช้การบริหารในวิถีตะวันตกอย่างเดียว เพราะในองค์กรบริษัททั้งหลายไม่อาจรับประกันได้ว่าจะได้พนักงานที่ดีและมีความสามารถทุกคน บางคนนิสัยดีฉลาด ขยัน มีจริยธรรมและสำนึกสูง มีความรับผิดชอบ แต่บางคนนิสัยไม่ดี ต้องคอยแนะนำสั่งสอน เกียจคร้าน มีจริยธรรมและสำนึกต่ำ ขาดความรับผิดชอบ ถึงอย่างนั้นต่อให้เขามีข้อดีหรือจุดที่ไม่ดีในตัวเองอย่างไร เขาก็ยังมีเมล็ดพันธุ์แห่งความเป็นมนุษย์ในตัว

การบริหารเชิงพุทธให้มองว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคในแง่ของความเป็นมนุษย์ ทุกคนควรที่จะเคารพในเมล็ดพันธุ์แห่งความดีงามที่มีอยู่ในตัวผู้นั้น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา หรือ

ผู้ได้บังคับบัญชา ไม่ควรมองเฉพาะจุด
ด้วยจุดเสียของคนอื่น แต่ให้มองถึงจุด
ดีจุดเด่นด้วย ซึ่งการมองอย่างนี้ จะทำ
ให้สามารถมองผู้อื่นในมุมที่กว้างขึ้น

3) รับฟังคนอื่นให้มาก
นอกจากมองมนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์
ความดีอยู่ในตัวแล้ว การรับฟังความ
คิดเห็นของคนอื่นด้วยการเปิดโอกาส
ให้เขาได้แสดงผลงานและแสดงออกใน
เรื่องต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ ทั้งให้
ความเป็นเพื่อนร่วมโลกและการดูแล
จิตใจเขามากขึ้น ก็เป็นวิธีบริหารแนว
พุทธวิธีหนึ่ง

4) ลดความบ้าอำนาจ
ผู้บริหารควรลดความแข็งกร้าวของการ
สั่งการอำนาจ ด้วยการจัดการใจของ
ตัวเองเพื่อผ่อนคลายความบ้าอำนาจใน
ฐานะผู้กุมอำนาจในองค์กร ควรใช้อำนาจแต่น้อย และควรที่จะตรวจสอบ
ว่า อำนาจที่ใช้อยู่ นั้น เป็นการใช้ตาม
สิทธิหน้าที่หรือใช้ตามความบ้าอำนาจ
ในใจเรา โดยการปฏิบัตินั้นจะต้องทำ
ด้วยใจที่ว่าง มิใช่ภายใต้อารมณ์ที่โกรธ
อยู่ ผู้บริหารต้องไม่ลืมว่า ความสำเร็จ
ในองค์กรจะเกิดขึ้นมาจากผู้บริหาร
เพียงคนเดียวก็หาไม่ ทุกคนในองค์กร

ล้วนมีส่วนทำให้องค์กรก้าวไปสู่
ความสำเร็จทั้งสิ้น

สรุป

สิ่งที่ผู้บริหารต้องทำ คือ การ
พัฒนาจิตใจของตัวเองอยู่เสมอ ต้อง
รู้เท่าทันอกุศลที่เกิดขึ้นในใจ เรื่องใหญ่
ที่สุดคือลดความบ้าอำนาจ ต้องรู้ให้ทัน
ความบ้า แล้วกล้าที่จะบอกกับตัวเอง
ว่า คุณผิดต่อลูกน้องที่ทำผิด ไม่ใช่
ลูกน้องผิดแต่คุณก็ผิดเช่นกัน จากนั้น
เปลี่ยนวิธีการที่จะปฏิบัติต่อทุกคนใน
องค์กรให้เหมาะสมถูกต้องถูกต้องธรรม
และถูกสถานการณ์ กล่าวโดยสรุป
การบริหารแนวพุทธ เป็นวิธีการที่
มุ่งเน้นความสำคัญของความเป็นมนุษย์
ที่ถือว่าเป็นสัตว์อันประเสริฐกว่าสัตว์
ทั้งหลายในโลกนี้ เคารพในความเป็น
มนุษย์ และเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพที่
จะพัฒนาตนเองได้เพราะว่ามนุษย์เป็น
สัตว์สังคมสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้
ดังนั้นการมุ่งพัฒนาตนเองได้มีการ
ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามแล้ว ก็
จะสามารถบริหารบุคคล และองค์กรให้
บรรลุความสำเร็จได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- กীরติ บุญเจือ. (2538). *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน*, พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ. (2545). *พจนานุกรมไทย ฉบับใหม่*. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- บุญมี แท่นแก้ว. (2541). *จริยธรรมกับชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *ธรรมานุชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*, พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.
- ลำดวน ศรีมณี, พ.ต.ท. (ม.ป.ป.). *จริยธรรมและจริยศาสตร์ตะวันออก*. กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว.
- สถิต วงศ์สุวรรณค์. (2529). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพมหานคร: บำรุงสาส์น.